

АСОЦІАЦІЯ МІСТ УКРАЇНИ
СПІЛЬНИМИ ЗУСИЛЛЯМИ

ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ РОБОТИ З ДІТЬМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
У СФЕРІ ОСВІТИ**

2023

ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ РОБОТИ З ДІТЬМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ У СФЕРІ ОСВІТИ

Ця публікація була підготовлена за підтримки Європейського Союзу і його держав-членів Німеччини, Швеції, Польщі, Данії, Естонії та Словенії. Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю її авторів та не може жодним чином сприйматися як такий, що відображає погляди Програми «U-LEAD з Європою», уряду України, Європейського Союзу і його держав-членів Німеччини, Швеції, Польщі, Данії, Естонії та Словенії.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ НА ЯКІСТЬ ОСВІТИ.....	6
ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	9
ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	12
МОДЕЛІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	17
ДОДАТКИ	19
ПРИКЛАДИ ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ.....	21

ПЕРЕДМОВА

У результаті військового вторгнення російської федерації до України та оголошення воєнного стану освітня галузь перестала функціонувати у стандартному режимі, постало питання стану психологічного здоров'я здобувачів освіти та їхніх батьків, яке не втрачає своєї актуальності і по цей день.

За таких умов істотно зростає роль психологічної служби у системі освіти, яка спрямована на забезпечення своєчасного і систематичного вивчення психофізичного розвитку здобувачів освіти, мотивів їхньої поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, гендерних та інших індивідуальних особливостей; сприяння створенню умов для виконання освітніх і виховних завдань закладів освіти, соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти. Водночас важливим стає питання підвищення професійної компетентності практичних психологів та соціальних педагогів у напрямі оволодіння сучасними технологіями психологічної допомоги.

Працівники закладів освіти в межах своїх навичок та компетенцій проводять першу психологічну допомогу та емоційну підтримку здобувачів освіти під час навчального процесу, а також до цього процесу залучаються батьки.

Станом на лютий 2023 року в Україні 4.8 млн внутрішньо переміщених осіб, велика частина це діти. Працівники закладів освіти у своїй роботі будуть працювати з дітьми, які переїхали із регіонів, де відбуваються військові дії, або навіть втратили когось із близьких. Цей фактор впливає на поведінку дитини, її здатність до навчання та психологічні реакції на навколишні збудники. Психологічна допомога та емоційна підтримка у закладі освіти мають проводитись систематично і поетапно.

На нашу думку – важливим питанням сьогодення є підвищення компетенцій педагогічних працівників у сфері надання першої психологічної допомоги, емоційної підтримки та супроводу дитини до стабілізації психологічного стану. Незважаючи на масштабність і склад-

ність проблеми, система освіти має значні можливості для допомоги учасникам освітнього процесу. Її професійний та організаційний ресурс, сфера соціального впливу дають змогу здійснювати комплексний і системний підхід до всіх учасників освітнього процесу.

**Олександр Слобожан,
Виконавчий директор Асоціації міст України,
кандидат наук з державного управління**

ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ НА ЯКІСТЬ ОСВІТИ

У системі освіти діє психологічна служба, що забезпечує своєчасне і систематичне вивчення психофізичного розвитку здобувачів освіти, мотивів їх поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, гендерних та інших індивідуальних особливостей, сприяє створенню умов для виконання освітніх і виховних завдань закладів освіти. (рис. 1. Комплексна модель психосоціальної допомоги).

«Метою діяльності психологічної служби є сприяння створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти», - зазначено в Положенні про психологічну службу у системі освіти України, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 22.05.2018 № 509. І, дійсно, саме психологи сприяють розвитку навичок стресостійкості як дітей, так і дорослих. Вони сприяють підвищенню рівня психологічної компетентності педагогів, батьків учнів, або ж осіб, які піклуються про дітей. Звісно, діагностику психологи теж проводять, але вона є тим орієнтиром, який допомагає покращити ефективність психологічної підтримки, сприяє підвищенню якості освіти.

Якщо в цілому говорити про якість освіти, то це питання включає в собі комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування компетентності та професійної свідомості. Згідно з дослідженням, проведеним Державною службою якості освіти України наприкінці 2020 року, серед чинників, які найбільше впливають на якість освіти, на думку експертів, директорів, учителів та батьків, є:

- співпраця між учасниками освітнього процесу;
- безпечне для дітей середовище (відсутність булінгу/цькування або дискримінації за ознакою статі, релігії, доходів родини, місця проживання тощо);
- кваліфікація педагогічних працівників та комфортне психологічне середовище.

Таку думку серед опитаних респондентів висловили 91% експертів, 81% директорів шкіл, 50% батьків та 70% учнів.

Окрім цього, **важливими критеріями** якості освіти вважається:

- опанування наскрізних умінь;
- всебічний розвиток учнів, зацікавленість навчанням, вплив навчання на психологічне та фізичне здоров'я учнів;
- результати Зовнішнього незалежного оцінювання, національного мультипредметного тесту.

Детальніше про опанування наскрізних умінь. Це уміння співпрацювати, критично мислити, керувати емоціями. Цим напряду займається шкільний психолог, проводячи різні тренінги для дітей, які включають в себе розвиток цих умінь. Оволодіння такими навичками допомагає дітям розвинути гнучкість розуму, засвоювати нову інформацію, а також розуміти складні проблеми. Керування емоціями, дозволяє розвинути дітям емоційний інтелект, що є дуже важливим в процесі навчання. Діти вчаться контролювати свої емоції і розпізнавати їх, а також в процесі розвивають емпатію і можуть розрізняти емоції інших людей. Особистість розвинена і емоційно стійка настільки, наскільки розвинений її емоційний інтелект.

Проводиться велика робота по темі булінгу/цькування або дискримінації за ознакою статі, релігії, доходів родини, місця проживання тощо. Ця робота відбувається на всіх рівнях, охоплює педагогів, учнів, батьків і адміністрацію. З педагогами проводяться психологічні тренінги, для того, щоб вони вміли розпізнавати булінг на початкових етапах, знали як з ним впоратись і навіть знали правову відповідальність за це. До дітей розробляється підхід, відповідно до їх віку. Проводяться групові зустрічі, на основі яких будується подальша робота психолога.

Велику роль відіграє робота в адаптації учнів 1 і 5 класів. Проводиться діагностика учнів. На основі наданих результатів будується програма з адаптації для учнів, які цього потребують. Також проводить діагностика учнів 4 класів, щоб дізнатись готовність переходу їх у старшу школу.

Під час військового стану, проводяться окремі тренінги з вчителями, яких вчать надавати першу психологічну допомогу, розрізняти тривожних дітей. Також надаються методики самодопомоги. Педагоги знають як

взаємодіяти із дітьми в укритті, а також, як допомогти собі. Зараз це дуже важливо, щоб діти піднімаючись із укриття, могли продовжити навчання. Також, це попереджає вигорання у вчителів і вони можуть якісно проводити урок.

Робота психолога в школі нерозривно пов'язана з освітнім процесом. Вона стосується всіх критеріїв, які були перераховані вище. Від успішної роботи психологічної служби залежать умови формування педагогічних завдань. Працівник психологічної служби може виявити причини не-успішності, чи агресивності дітей. Потім робота ведеться з батьками учня. Хто краще може розібратися в поведінці дітей, як не їхні батьки? Успішне співробітництво психологів, батьків та вчителів школи часто призводить до потрібних результатів щодо поведінки дитини.

Рис. 1. Комплексна модель психосоціальної допомоги

ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Організація психологічної роботи в дитячому садочку є важливим аспектом виховної роботи.

Тут наведено кілька порад щодо організації такої роботи:

1. Наявність психолога. У дитячому садку повинен бути психолог, який буде займатися психологічною роботою з дітьми та батьками. Він повинен мати відповідну освіту та досвід роботи з дітьми.

2. Індивідуальний підхід до кожної дитини. Психолог повинен мати індивідуальний підхід до кожної дитини, оскільки кожна дитина є унікальною та має свої особливості та потреби.

3. Розроблення програми психологічної роботи. Психолог повинен розробити програму психологічної роботи, в якій будуть враховані особливості кожної вікової групи дітей.

4. Робота з батьками. Психолог повинен займатися не тільки психологічною роботою з дітьми, а й з батьками, оскільки вони є найбільш важливими людьми для дитини. Він повинен надавати консультації та поради батькам з питань виховання дітей.

5. Використання різноманітних методів та технік. Психолог повинен використовувати різноманітні методи та техніки роботи з дітьми, такі як гру, малювання, розмови тощо.

6. Моніторинг та оцінка результатів. Психолог повинен моніторити та оцінювати результати своєї роботи, щоб коригувати програму та методи роботи з дітьми, якщо це необхідно.

Одним із найважливіших етапів розвитку дитини є дошкільний період життя. І саме тому психологічне забезпечення у дитячому садочку, навчання й виховання набувають великого значення у подальшому житті кожної особистості.

Якщо у вас виникнуть запитання, на які ви не зможете самотійно знайти відповіді — вам допоможе психологічна служба дошкільного навчального закладу.

Практичний психолог садочку працює над:

- створенням умов, які сприяють охороні фізичного і психічного здоров'я дітей;
- забезпеченням їх емоційного благополуччя та індивідуального підходу до кожної дитини;
- самостійним та ефективним розвитком здібностей кожної дитини;
- підтримкою психологічного клімату у колективі;
- здійсненням психолого-педагогічного супроводу дітей на всіх вікових етапах;
- забезпеченням відповідних психологічних умов для нормального самопочуття дитини у дошкільному закладі;
- забезпеченням супроводу дітей з особливими освітніми потребами;
- формуванням соціальної компетентності дітей;
- формуванням шкільної зрілості дітей;
- формуванням у батьків відповідального ставлення до виконання батьківських обов'язків;
- профілактикою будь-яких форм насилля над дитиною;
- проведенням роботи з обдарованими дітьми, спрямуванням її на розкриття здібностей;
- наданням ефективної допомоги всім учасникам навчально-виховного процесу;
- сприянням підвищенню психологічної компетентності вихователів, батьків засобами просвітницької та консультативної роботи.

Основні напрямки роботи практичного психолога:

1. Психодіагностична робота:

1.1. Поглибити психолого-педагогічне вивчення дитини протягом усього періоду дошкільного дитинства, виявлення її індивідуальних особливостей, розвитку пізнавальних та особистісних якостей, динаміки її розвитку від середньої вікової групи і до вступу до школи.

1.2. З'ясувати причини тих чи інших відхилень у вихованні та навчанні

дитини; відставання чи випередження вікових нормативів у розвитку певних пізнавальних процесів.

2. Консультаційна робота:

2.1. Допомогти батькам, які вперше приводять дитину до дошкільного закладу усвідомити психічне навантаження, яке доведеться пережити дитині під час періоду адаптації.

2.2. Допомогти в налагодженні постійних психолого-педагогічних взаємин з вихователями, підвищити психологічну компетентність з певних питань, що сприятиме кращому розумінню батьками себе, своєї ролі у житті дитини і самої дитини й позитивному ставленні до неї.

2.3. З'ясувати причини психологічних проблем, які виникають у родинному спілкуванні та шляхів їх цивілізованого розв'язання.

2.4. Допомогти батькам у процесі вибору для дитини гуртків, школи тощо.

3. Корекційно – відновлювальна та розвивальна робота:

3.1. Здійснювати психолого-медико-педагогічні заходи з метою усунення відхилень у психофізичному та індивідуальному розвитку і поведінці, формувати соціальну корисність життєвої перспективи.

4. Психологічна просвіта:

4.1. Підтримувати потребу в спеціальних знаннях щодо розвитку і виховання дитини, своєчасне попередження відхилень у психофізичному розвитку та становленні особистості, міжособистісних стосунках, запобігання конфліктним ситуаціям у навчально-виховному процесі.

Одним із напрямків роботи з батьками є профілактично – корекційна робота, мета якої допомогти батькам переглянути свої уявлення про виховання та позбутися неефективних засобів педагогічного впливу. Для вирішення цих завдань психолог проводить консультації для батьків, а також індивідуальні бесіди, під час яких психолог ознайомлює батьків з результатами психологічного обстеження дітей, інформував про їх потенційні можливості, труднощі та засоби, які можуть покращити психологічне благополуччя дитини.

ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

На фоні пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення РФ в Україну роль школи та формат її роботи зазнали значних змін. Вона переросла у центр підтримки, турботи та єднання. Змінилися також пріоритети та цінності певних сфер знань та умінь. Зокрема, до переліку ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, які визначені у Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 року, доречно додати здатність дбати про своє психічне здоров'я, емоційний інтелект, ефективно справлятися зі стресовими та травмуючими ситуаціями.

Роль школи у розвитку психічного добробуту важко переоцінити, адже за допомогою своїх ресурсів заклади освіти впливають не лише на учнів, батьків та працівників, але й можуть виходити на інші цільові аудиторії, наприклад, залучати громаду. Крім того, саме у контексті школи легше виявити дітей, яких можна віднести до групи ризику, та забезпечити їх належною підтримкою, навчити стратегіям подолання складнощів, викликаних життєвими ситуаціями. Не менш важливим видається й те, що освітяни володіють необхідними методиками та підготовкою для того, щоб визначити школярів, які потребують фахової допомоги у зв'язку з більш складними проблемами у сфері психічного здоров'я. Існують алгоритми перенаправлення, інструменти міжвідомчої взаємодії, які дозволяють скерувати дитину до відповідного спеціаліста та забезпечити отримання належної допомоги.

Задачі психологічної служби школи:

- створення сприятливого психологічного клімату в педагогічному та учнівському колективі;
- профілактика негативних явищ і пропаганда здорового способу життя;
- соціально-психологічний супровід дітей пільгових категорій;
- здійснення профілактико-просвітницької діяльності та пропаганди психологічних знань, підвищення рівня психологічної грамотності педагогів та батьків;
- сприяння повноцінному розвитку особистості учнів на кожному ві-

ковому етапі, створення умови для формування у них мотивації до самовиховання і саморозвитку;

- забезпечення індивідуального підходу до кожного учасника навчально-виховного процесу на основі його психолого-педагогічного вивчення;
- психологічне забезпечення допрофільного та профільного навчання учнів;
- раннє виявлення дітей з особливими освітніми потребами та психологічне забезпечення інклюзивної освіти;
- психологічний супровід випускників до та під час зовнішнього незалежного оцінювання.

Сьогодні активно впроваджується ідеологія освіти, провідною стратегією якої є орієнтація на розвиток дитини як особистості. Вона може бути реалізована тільки на науково обґрунтованих засадах формування безпечного освітнього середовища.

Важливою складовою роботи з дітьми, які пережили травматичні події, з внутрішньо переміщеними особами, а також з педагогічними працівниками, які на собі відчули конфлікт та його наслідки, є формування життєстійкості.

Так, дослідники, які вивчають коло проблем, пов'язаних з питанням психологічної безпеки освітнього середовища, вважають, що психотравмуючі ситуації прямо чи опосередковано впливають на фізичне і психічне здоров'я особистості. Зокрема, до психотравмуючих ситуацій у навчальному процесі освітнього закладу можна віднести:

- конфлікти у стосунках вчитель – учень, учень – учень, учень – батьки тощо;
- проблема адаптації в освітньому середовищі;
- атмосфера конкуренції між однолітками;
- надмірна вимогливість педагогів тощо.

Асоціація міст України рекомендує школам використовувати такі інструменти:

1. Запроваджувати заходи з виявлення дітей з високим ризиком (проблеми у сім'ї, булінг, тощо). Заклад освіти може запровадити окремі види підтримки для допомоги цим дітям справлятися з труднощами під час навчання.

2. Поширювати інформацію щодо важливості соціального та емоційного здоров'я. Покращувати та адаптувати існуючі заходи для відповідності сучасним умовам. Також запроваджувати додаткові навчання для здобуття навичок, які допоможуть у складних життєвих ситуаціях.

3. Запроваджувати заходи з виявлення дітей у яких починаються кризи чи які страждають від проблем з психічним здоров'ям (рис. 2. Розгорнута піраміда психічного здоров'я) та потребують спеціалізованої, експертної допомоги поза межами школи. Заклад освіти може запропонувати допомогу з отримання цієї зовнішньої допомоги.

**Розгорнута піраміда психічного здоров'я у школах
(цільові групи – напрямки роботи)**

Рис. 2. Скриншот із презентації доктора психологічних наук, завідувачки кафедри клінічної психології УКУ, психотерапевта, письменниці Вікторії Горбунової

Всесвітня організація охорони здоров'я визначає 7 компонентів психічного здоров'я:

- усвідомлення постійності та ідентичності свого фізичного і психічного «Я»;
- постійність і тотожність переживань в однотипних ситуаціях;
- критичне ставлення до себе і своєї діяльності;

- адекватність психічних реакцій впливові середовища;
- здатність керувати своєю поведінкою у відповідності до встановлених норм;
- планування власної життєдіяльності та її реалізація;
- здатність змінювати свою поведінку залежно від зміни життєвих обставин.

В Асоціації PSHE (англ. – Personal, Social, Health and Economic education) є рекомендований перелік тем, відповідно до віку та особливостей розвитку, на які вчителі, психологи чи гостьові експерти можуть спілкуватися з учнями, щоби покращити їхнє психічне здоров'я та виявити ризики.

Початкова школа. Здоров'я та добробут:

- що передбачає поняття “здоровий спосіб життя”, як зробити усвідомлений вибір щодо здоров'я та добробуту, розпізнати можливі джерела допомоги;
- як підтримувати фізичне, психічне та емоційне здоров'я й добробут;
- способи забезпечення фізичної та емоційної безпеки;
- управління процесами змін, зокрема, процесом статевого дозрівання, перехідного періоду та втрати.

Взаємини:

- як будувати та підтримувати здорові взаємини, як розпізнавати та керувати емоціями в різних взаєминах;
- як розпізнати небезпечні чи несприятливі взаємини, зокрема, форми булінгу та насильства, як реагувати на них та просити про допомогу.

Життя в глобальному світі:

- повага до себе та свого оточення, важливість відповідальної поведінки та вчинків;
- права та обов'язки членів сім'ї, інших груп і громадян;
- різні групи та громади;
- дотримання рівності та як бути продуктивним членом громади;
- звідки беруться гроші, їх збереження та важливість ефективного управління ними;

- базове розуміння підприємницької діяльності.

Середня школа. Здоров'я та добробут:

- як впоратися з перехідним періодом;
- як підтримувати фізичне, психічне та емоційне здоров'я й добробут;
- як оцінювати та керувати ризиками для здоров'я, залишатися в безпеці та забезпечувати безпеку інших людей;
- як знаходити та отримувати допомогу, поради та підтримку;
- роль та вплив засобів масової інформації на спосіб життя.

Взаємини:

- як розвивати та підтримувати різноманітні здорові взаємини;
- як розпізнавати та керувати емоціями в різних взаєминах;
- як справлятися з небезпечними чи несприятливими взаєминами, зокрема з усіма формами булінгу та знущань, сексуальним та іншим насильством, суперечками в інтернеті;
- поняття згоди в різних контекстах (зокрема, у статевих стосунках);
- як впоратися з втратою, розлукою та розлученням;
- дотримання рівності та як бути продуктивним членом громади;
- як знаходити та отримувати належні поради та підтримку.

МОДЕЛІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Перша модель, орієнтована на свого роду “модель лікаря”, головними завданнями якого є профілактика та виправлення відхилень у психічному розвитку особистості школяра. Такий підхід поширений у багатьох країнах Європи. Саме про таку модель психологічної служби можна, на наш погляд, говорити як про безпосередню – коли психологічна допомога надається практичним психологом безпосередньо особистості (групі, організації), яка її потребує. І саме тут надається власне психологічна допомога, психологічна допомога у вузькому значенні слова (корекція, консультування, психотерапія).

Друга модель базується на тезі про те, що шкільний психолог є членом педагогічного колективу і бере безпосередню участь у реалізації виховних цілей школи. При цьому шкільного психолога варто розуміти як члена педагогічного колективу, який реалізує свої специфічні функції переважно не прямо через учнів, а через учителів, класних керівників, адміністрацію школи, а також через учнівське самоуправління. Згідно із цією моделлю, психолог дотримується курсу на взаємодію та співробітництво з учителем, не замість учителя, а разом з учителем; від аналізу педагогічної практики до її психологічного пояснення, спільного з педагогом пошуку корекційних засобів і знову до практики. Саме цю модель психологічної служби можна, на наш погляд, визначити як опосередковану – коли психологічна допомога надається людині (групі, організації) не безпосередньо психологом, а опосередковано насамперед через членів колективу, адміністрацію, друзів, і досягається це передусім завдяки формуванню психологічної культури, спільному пошуку разом із психологом адекватних способів дій, які б сприяли наданню психологічної підтримки тому об’єкту, який її потребує. Слід зазначити, що при такій моделі надається реальна психологічна допомога у широкому значенні слова, коли велика увага приділяється психологічній просвіті, профілактиці, діагностиці, експертизі, прогнозуванню. Разом з тим, здійснюються і консультування, корекція, психотерапія, якщо в цьому є потреба.

Для запровадження/вдосконалення психологічної служби у закладі освіти необхідно:

- 1)** Прийняти/вдосконалити нормативні документи, що регулюють роботу психологічної служби (Додаток 1);
- 2)** Для організації роботи використовувати матеріали <https://imzo.gov.ua/psychologichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/normativno-pravova-baza/>, а також Додаток 4;
- 3)** Розробити та затвердити план роботи психологічної служби на навчальний рік (Додаток 2).
- 4)** Розробити та затвердити контроль за роботою психологічної служби (Додаток 3).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

СЕРЕДНЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА № ____

НАКАЗ

дата

№ ____

Про організацію роботи працівника
психологічної служби у навчальному році

Згідно з Законом України «Про освіту», Положенням про психологічну службу системи освіти України. У своїй діяльності психолог керується Конституцією України, Декларацією прав людини, Конвенцією про права дитини, Етичним кодексом психолога, методичними рекомендаціями, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, щодо протидії булінгу» від 18.12.2018 року № 2657-VIII, наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 року №1646, листа МОН України від 29.01.2019 року №1/11-881 Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», наказ Міністерства освіти та науки від 16.07.2021 року № 1\9-363 «Про пріоритетні напрямки роботи психологічної служби на 2021-2022 н.р» , адміністративним, трудовим законодавством, а також Статутом закладу), Плану роботи школи на навчальний рік, Етичним кодексом психолога з метою підвищення ефективності і якості роботи практичних психологів, покращення методичного забезпечення діяльності психологічної служби, удосконалення організаційного рівня функціонування служби, забезпечення індивідуального підходу до кожного учасника навчально-виховного процесу, профілактики і корекції відхилень в інтелектуальному і психофізичному розвитку дітей, збереження психологічного здоров'я дітей в умовах впровадження Концепції нової української школи та формування здорового соціально-психологічного клімату серед учасників освітнього процесу,

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити план роботи практичного психолога школи на навчальний рік (додаток з планом роботи).

2. Психологу школи **ПІБ:**

1) планувати та здійснювати свою діяльність на засадах нормативно-правової документації психологічної служби системи освіти України з урахуванням пріоритетних напрямків діяльності психологічної служби системи освіти;

2) вести документацію, яка регламентує діяльність роботи психологічної служби в системі освіти України;

3) проводити корекційно-розвивальну роботу за результатами психодіагностичних досліджень, використовуючи програми, що рекомендовані Міністерством освіти і науки України.

3. Класним керівникам 1-11 класів:

4) за потреби залучати до роботи з класним колективом психолога школи;

5) використовувати у роботі методичні рекомендації надані практичним психологом.

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника директора школи з виховної роботи _____.

Директор школи

ПРИКЛАДИ ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ

ДОДАТОК 2

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ

№ з\п	Етап роботи	Зміст роботи
1	Просвітницький	Формування готовності педагогічних працівників до роботи з здобувачами освіти (переміщеними особами). Висвітлення питання психологічної підтримки в новому учнівському колективі.
2	Констатуючий	З'ясування наявності здобувачів освіти (переміщених осіб) які долучилися до освітньої діяльності в закладі.
3	Обліковий	Формування банку даних Загальна інформація про дитину та членів сім'ї (переміщених осіб).
4	Інформаційний	Надання інформації про функціонування в закладі психологічної служби та можливості звернутися за допомогою. Надання інформації про установи, які займаються вирішенням проблем переміщених осіб.
5	Знайомство	Співбесіди з батьками, встановлення контакту з дітьми
6	Діагностично-аналітичний етап	Передбачає оцінку соціальної ситуації та наявності кризових реакцій, переживань. Вивчення індивідуальних особливостей учня/учнів із категорії переміщених осіб, з'ясування їхніх інтересів і потреб, труднощів і проблем, визначення причин, відслідковування джерела їх виникнення, дослідження умов і особливостей взаємин у мікросередовищі життєдіяльності за допомогою визначеного діагностичного інструментарію. Психологічна діагностика спрямовується не тільки на визначення прихованих емоційних порушень, міжособистісних конфліктів, але й індивідуальних механізмів переробки стресу (опановуючої поведінки, копінгу) та механізмів психологічного захисту. На цьому етапі передбачено моніторинг стану емоційного благополуччя та процесів соціальної адаптації дітей у класному колективі. За потреби – переорієнтація допомоги (центри соціального захисту, медичні заклади тощо). Методи роботи: методики та тести, інтерв'ю, бесіда, спостереження та ін.

7	Розробка програми супроводу	За результатами діагностики визначається сутність першочергових потреб дитини, підбираються ефективні психолого-педагогічні, соціальні засоби для вирішення проблем або, хоча б, мінімізації їх негативних наслідків. Визначається кількість годин роботи для стабілізації/відновлення емоційних станів, соціальних контактів, внутрішніх ресурсів, посилення ролі позитивного мислення, формування навичок вирішення проблем. Рекомендовані до застосування методи роботи: консультування (індивідуальне або/ та групове), техніки арт-терапії, профілактична робота, надання підтримки, соціального захисту, допомога дітям із сімей, які знаходяться у складних життєвих обставинах, у налагодженні їх дозвілля, організація груп взаємодопомоги, позитивний приклад. Важливою умовою супроводу є командна реалізація. Практичним психологом здійснюється залучення до роботи усіх учасників освітнього процесу: соціального педагога, класного керівника, вчителів з окремих предметів, адміністрації. Визначається роль кожного суб'єкта, розподіл відповідальності між ними.
8	Стабілізуюче - відновлювальний етап: індивідуальна робота/консультування	Цей етап присвячується вирішенню специфічних проблем кризової ситуації. Перш за все, проводиться робота зі зняття гостроти переживання, формування адекватної самооцінки; здійснюється допомога в усвідомленні як зовнішніх, так і внутрішніх проблем, які привели до кризи і перешкоджають розвитку; зміні дезадаптивних форм поведінки на адаптивні, а також формування стресодолаючої поведінки в процесі індивідуальної та групової роботи. Особлива увага надається побудові нових взаємин дитини із соціальним оточенням, тобто формуванню мережі психосоціальної підтримки. 66 67 Рекомендовано до використання ефективні технології розвитку та відновлення життєстійкості у здобувачів освіти [13] – 2 рази на тиждень: • Basic-ph – багатовимірною моделлю внутрішньої стійкості; • Малювання та розмальовування Мандал, інші арт-терапевтичні методи (в тому числі і Фрактальний малюнок); • Асоціативні картки «Креатив»; • Технологія «Life line» («Лінія життя»); • Наративна технологія «Дерево Життя», розроблена Нказело Нкубе (Зімбабве) і Девідом Денборо (Австралія) для роботи з групами дітей, що пережили травмуючу ситуацію; • Дихальні та релаксаційні вправи. На цьому етапі проводять консультування з батьками, за потреби групову роботу щодо опанування навичками первинної психологічної допомоги та підтримки дітей.
9	Стабілізуюче-відновлювальний етап:	Групові заняття /тренінги
10	Контрольно-аналітичний етап: завершення програми	Аналіз роботи. Здійснення вихідної діагностики. Етап осмислення результатів роботи над проблемою, обговорення досягнутого прогресу, аналіз змін (у поведінці, психологічному стані, щодо відновлення когнітивного контролю над ситуацією).

Директор

ДОДАТОК 3

ЗВІТ

Дата

№ _____

Про підсумки роботи

психологічної служби за _____ навчального року

Практичний психолог ПІБ працює на підставі Закону України «Про освіту», Положення про психологічну службу системи освіти України. У своїй діяльності психолог керується Конституцією України, Декларацією прав людини, Конвенцією про права дитини, Етичним кодексом психолога, методичними рекомендаціями, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, щодо протидії булінгу» від 18.12.2018 року № 2657-VIII, наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 року №1646, листа МОН України від 29.01.2019 року №1/11-881 Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», наказ Міністерства освіти та науки від 16.07.2021 року № 1\9-363 «Про пріоритетні напрямки роботи психологічної служби на 2021-2022 н.р», адміністративним, трудовим законодавством, а також Статутом закладу.

Практичний психолог (коротка біографія працівника).

Короткий опис унікальної діяльності психолога.

Мета діяльності психологічної служби – сприяння створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної підтримки всім учасникам освітнього процесу.

Затверджено план роботи на _____ навчальний рік. План роботи відповідає завданням діяльності психологічної служби навчального закладу на _____, а саме: (короткий опис плану)

- сприяння оптимізації освітнього процесу, психологічний супровід впровадження НУШ.

- формування толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами, психологічна підготовка учасників освітнього процесу до впровадження інклюзивного навчання.
- сприяння збереженню психічного здоров'я учасників освітнього процесу, профілактика виникнення депресивних станів, аутоагресивної, суїцидальної поведінки тощо.
- попередження проявів булінгу в закладах освіти.
- профілактична робота щодо запобігання торгівлі людьми.
- профілактика соціально негативних явищ (девіантної, адиктивної поведінки, протиправної та ненасильницької поведінки, бродяжництва тощо.).
- подолання та профілактика виникнення гендерних стереотипів.
- робота з формування толерантності всіх учасників навчально – виховного процесу.
- психологічних супровід професійного самовизначення учнів.
- профілактика емоційного вигорання педагогічних працівників (професійна підтримка вчителя, навчання методикам протидії стресу).
- підвищення фахової компетентності, оволодіння інноваційними методами і технологіями.

Детальний текстовий опис роботи психологічної служби та плану роботи психолога, який складається психологом.

ДОДАТОК 4

СЕРЕДНЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА № ____

НАКАЗ

Дата

№ ____

Про створення комісії

з розгляду питань психологічної служби

(наприклад, булінг)

в закладі освіти на _____ навчальний рік

Відповідно Конституції України, Конвенції ООН про права дитини, законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про охорону дитинства», Закону України від 18 грудня 2018 року № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу», наказу Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти», листа Міністерства освіти і науки України від 11.02.2020 № 1/9-80 «Про затвердження наказу Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 року №1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти»», листа Міністерства освіти і науки України від 20.03.2020 № 6/480-20 «Про план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти», наказів Міністерства освіти і науки України: від 26.02.2020 № 293 «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти» та від 20.03.2020 № 420 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2020 року № 293», листа Міністерства освіти і науки України від 13.04.2020 № 1/9-207 «Роз'яснення щодо застосування наказу Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1646» та з метою забезпечення конституційних прав учнів, запобігання проявів жорстокого ставлення до дітей, приниження їх честі і гідності під час освітнього процесу, удосконалення відносин у сфері протидії булінгу. **(документи вказуються на основі проблемного питання, наприклад булінг)**

НАКАЗУЮ:

1. Створити комісію з розгляду **випадків булінгу** серед учасників освітнього процесу на _____ навчальний рік у такому складі:

Голова комісії –

Секретар комісії –

Члени комісії:

2. У випадках скликання комісії до її роботи залучати батьків, чиї діти причетні до **випадків булінгу**.

3. Засідання комісії проводити у випадку письмової заяви керівнику закладу освіти.

4. **З метою профілактики проявів негативної поведінки учнів, чиї дії у майбутньому можуть кваліфікуватися як булінг, невідкладно скликати засідання комісії та залучати батьків учнів до її засідань.**

5. До роботи комісії залучати уповноважених осіб ювенальної превенції та служби у справах дітей.

6. Класним керівникам 1(5)-7(11) класів постійно проводити роз'яснювальну роботу з учнями та батьками щодо їх відповідальності за **дії, які прирівнюються до булінгу**.

7. Довести до відома усіх педагогічних працівників про персональну відповідальність за випадки **булінгу з їх боку чи спробу втаємничення таких випадків зі сторони учнів чи колег по роботі**.

8. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Директор

З наказом ознайомлені:

АСОЦІАЦІЯ МІСТ УКРАЇНИ
СПІЛЬНИМИ ЗУСИЛЛЯМИ

Рецензент: **Рабошук Я.О.**, заступник Виконавчого директора Асоціації міст України, директор Аналітичного Центру АМУ

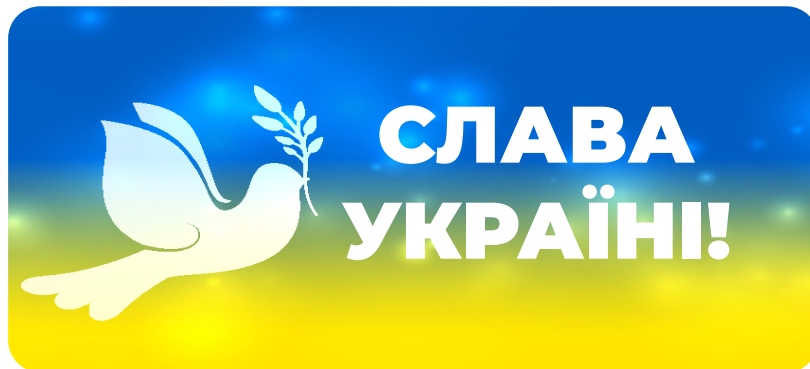
Автор: **Ковальов В.Р.**, експерт Асоціації міст України

За загальною редакцією **Слобожана О. В.**, Виконавчого директора Асоціації міст України, кандидата наук з державного управління

АСОЦІАЦІЯ МІСТ УКРАЇНИ

СПІЛЬНИМИ ЗУСИЛЛЯМИ

АСОЦІАЦІЯ МІСТ УКРАЇНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ
ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

вул. Січових Стрільців, 73, 11 поверх, м. Київ, Україна, 04053

+38 044 486 28 78 +38 067 103 58 88

info@auc.org.ua amu.inform@gmail.com t.me/auc_ua auc.org.ua

